

Hassas Konular

Uygur Türklerine Olimpiyat Baskısı

Erkin Emet

31 Ağustos 2008

2008 Bei Jing Olimpiyat Oyunları Dünya devletlerinin dikkatini bir kez daha Çin Halk Cumhuriyeti'ne çevirdi. Geçtiğimiz mart ayında Çin, olimpiyatları sabote etmek isteyen radikal Uygur teröristleri ile ilgili açıklama yapınca insan hakları teşkilatları ve gazetecilerin Doğu Türkistan'a olan merakı yeniden oluştu. Olimpiyat esnasında Çin'in iddialarının doğru olup olmadığını yerinde incelemek için sivil toplum örgütleri, yabancı gazeteciler Doğu Türkistan'a gitmek istemesine rağmen hiç birine izin verilmedi.

Kâşgar,
4 Ağustos 2008

Çin Hükümeti'nin Tibet ve Uygurlara yönelik uygulamakta olduğu baskı siyaseti arttıkça Uygurların buna tepkisi de sert oldu. 4 Ağustos günü sabah 8:30 sularında Kâşgar şehrinde jandarma komutanlığına saldırı düzenlendi. Bu saldırıda 16 Çinli asker ölmüş 16'sı da yaralanmıştır. Bu saldırıyı 28 yaşındaki pazarıcı bir Uygur ile 30 yaşındaki taksici bir Uygur düzenlemiş olup, bu saldırıyı şimdiye kadar üstlenen bir Doğu Türkistan Teşkilatı olmamıştır.¹ Bu olayla ilgili BBC Muhabiri James Reynolds "Çin'in Başağrısı Sincan" adlı makalesinde Kâşgar'daki bu olayla ilgili şöyle yazmıştır:

"Sincan'a vardığımda polis kordonları, adli soruşturma ekipleri, kırık camlar, metal parçaları bulmayı bekliyordum. Orta Doğu'da yıllarca muhabirlik yaparken görmeye alıştığım saldırı sonrası manzaralarının

bir benzerini yani; ama Çin, hasarını çabucak ortadan kaldırıyor. Kâşgar'a vardığımda, saldırının ertesi günüydü ve polislerin üzerine sürülen kamyon götürülmüş, sokak temizlenmişti. Yalnızca yol kıyısındaki zarif ağaçlar dizisindeki bir boşluk, burada bir şeyler olduğunun işaretlerini veriyordu. Kâşgar, Pekin'den binlerce kilometre uzaklıkta. Bu çöl kenti, Orta Asya'nın bir parçası. Halkı Müslüman Uygurlar. Bazıları Çinliler tarafından yönetilmeyi istemiyor. Bir kısmı ayrılıp, Doğu Türkistan adı altında kendi devletlerini kurmak istiyor. Dolayısıyla da Çin, bu bölgenin tümüne kuşkuyla yaklaşıyor. Böyle olduğunu biliyorum; çünkü bölgenin başkenti Urumçi'de polisle tamamiyle isteğim dışında, ilginç bir saat geçirdim, sabahın 2'sinde. Sokaklarda gece geç vakit çekim yaptığımızı gören bir grup polis, bizi karakola götürmüştü. Beş arabalı bir konvoyla gittiğimiz karakolda, toplantı odasına alındık. Saçları siyaha boyanmış üç adam, keyifle televizyondaki Rus macera filmini seyrediyordu. Odaya dört memur geldi ve toplantı masasının öte yanına, karşımıza dizildiler. Kendimizi işe alınmak için mülakata girer gibi hissettik.

"Sincan bölgesine geli sebebiniz nedir?" diye sordular. "Gazetecilik" dedim. "Kimseyle konuştunuz mu?" "Evet, bir sürü polisle." "Burası tehlikeli bir yerdir" dedi polislerden biri. "Hükümetin güvenle ziyaret edebileceğiniz birkaç yer seçmesine izin verseniz iyi olur. Güvenliğinizi sağlamak için size memnuniyetle eşlik edebiliriz." Teklifi reddettik. Sonunda işimizin başına dönmemize razı olup, bizi bıraktılar.

¹ www.xj.xinhuanet.com/2008/04/04

“Sincan”da çalışmak, o kadar kolay değil

Devlet destekli halk danslarındaki son akımlar hakkında konuşmaksa amacınız, büyük olasılıkla son derece dolu birkaç belgesel çıkarabilirsiniz buradan. Ama terör tehdidi ya da etnik gerilimler hakkında konuşmak istiyorsanız, işiniz daha zor. "Korkuyorum, korkuyorum" diyor Sincanlı bir kadın. "Başka saldırılar da olur mu sizce?" diye soruyoruz. "Böyle şeyleri ben bilmem" diyor ve uzaklaşıyor. Konuşmaya çalıştığımız başka insanlar da sorularımızı yanıtlamayı reddediyorlar. Ama hükümetten biri, konuşmaya razı. Kâşgar Komünist Parti Sekreteri Şi Dagang, Pazartesi günü saldırılar hakkında biraz daha bilgi vermek için basın toplantısı düzenliyor. Saldırıları yapan iki adamın yerel Müslümanlar olduğunu söylüyor. Biri sebze satıcısı, öteki taksi şoförüymüş. Şi "Cihad yapmaya çalıştılar. Dikkatle planlanmış bir saldırıydı" diyor. Eylemin titizlikle tasarlandığını, bunun da Doğu Türkistan İslam Hareketi'nin yöntemlerini çağrıştırdığını anlatıyor. Şi, 90'lı yıllardan beri Çin'le çatışan bu örgütün, taraftarlarına Pekin Olimpiyatları'nın sonuna dek her ay, büyük bir saldırı düzenlenmesi emrini verdiğini söylüyor. Son derece kendinden emin. "Ama teröristlerin faaliyetleri yok olmaya mahkûmdur" diyor. Pekin, işte bu güvene bel bağlıyor. Olimpiyat Oyunları'nın başarısı, Kaşgar'ın sorunlarının Çin'in başkentini vurmamasına bağlı. Çin sık sık Pekin Olimpiyatları'na en büyük tehdidin terörizmden geldiğini söylüyor. Saldırıları önlemek için 100 bin polis görevlendirdi. Onlara yardım etmek için de, binlerce gönüllü topladı. Bu gönüllülere silah verilmiyor. Kırmızı bir pazu bandı veriliyor; bazen bir de tahta bir cop. Gönüllüler alt geçitlerde, sokak köşelerinde, bina girişlerinde, pazarlarda devriye geziyor. Onlara rastlamadan adım atmak mümkün değil. Ve Çin, kartal gözlü, kırmızı kolluklu yurttaşların gücü potansiyel saldırganları caydırmaya yetmezse diye, bir de yeni Olimpiyat stadyumunun yakınlarına bir uçaksavar bataryası yerleştirdi. Askerler füzeleri biraz kamufle etmeye çalıştılar. Ama turistlerin gelip silahların önünde poz vermeye başlamasıyla, bu çabalar bir ölçüde baltalanmış oldu. Hükümet şimdi terörle mücadele ile görevli polis ordusunun, kolluklu gönüllülerin ve uçaksavar füzelerinin yardımıyla Pekin'in gelecek iki haftayı kazasız belasız atlatmasını umuyor. Bu ülke, güçlü yanlarını göstermek istiyor, zayıflıklarını değil. Ben Kâşgar'dan ayrılırken işçiler Pazartesi günü saldırıda yıkılan 3 ağacın yerine yenilerini dikiyordu. Çin'in zaafının son işareti de artık kaybolmuştu.²

Kâşgar'daki olaydan 6 gün sonra, Uygur Özerk Bölgesi'nde meydana gelen saldırıda 8 kişinin öldüğü, 4 kişinin de yaralandığı bildirildi. Resmi Şinhua ajansının haberine göre Kuça'daki polis merkezine yönelik yapılan eylemde 7 saldırgan ile bir güvenlik görevlisi öldü, iki polis ile iki sivil de yaralandı. Bu olaydan 2 gün sonra, yani 12 Ağustos 2008'de Kâşgar'ın Yamanya kasabasındaki polis kontrol noktasında çalışan 3 polisin 2 Uygur tarafından bıçaklanarak öldürüldüğü bildirildi.³ Bu olaylar dünya devletlerinin dikkatini Doğu Türkistan meselesine çevirdi. 2008 Olimpiyat oyunu başlamadan önce Doğu Türkistan İslam Hareketi adı altında Youtube'da bir açıklama yayınlanmıştı. Bu açıklamada Olimpiyat esnasında Çin'in önemli şehirlerine saldırı düzenleyeceği belirtilmişti. Dolayısıyla pek çok yorumcu bu hareketi Doğu Türkistan İslamî hareketinin yaptığını ileri sürdü. Ama şimdiye kadar üstlenen olmadı.

Kuça

Çin Hükümeti bu saldırıların dışarıdaki Doğu Türkistan örgütleriyle ilişkisi olduğunu ileri sürmekte. Bugüne kadar hiçbir ülke bu olayı terör olayı olarak nitelermemiştir. Dünya Uygur Kongresi sözcüsü Dilşat Reşit, yayınladığı basın açıklamasında, bu saldırıdan Çin Hükümetinin sorumlu olduğunu, çünkü olimpiyat oyunlarını bahane ederek Uygurlara akıl almaz baskı uyguladığını, buna dayanamayan Uygurların bu tip olaylara başvurmaya mecbur kaldığını söylemiştir.

² <http://www.bbc.uk.turkish05/08/2008>

³ www.xj.xinhuanet.com 2008/08/12

Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Erkin Ekrem, 13 Ağustos'ta Radio Free Asia'ya verdiği demeçte, eskiden Doğu Türkistan'da yapılan saldırıların otobüslere ve sivillere yapıldığını, bu defaki 3 saldırının hepsinin Çin güvenlik güçlerine yapıldığını, bunun ise Doğu Türkistanlıların mücadelesinin taktik düzeyden stratejik düzeye yükseldiğinin bir ifadesi olduğunu söylemiştir. Dr. Erkin Ekrem bu olayla ilgili yaptığı analizde Doğu Türkistanlıların kendi millî mücadelelerinde yaptığı bu tip hareketlerin BM'de bu konuda alınan kararlara uygun olduğunu vurgulamıştır. Dr. Erkin Ekrem, Doğu Türkistan'ın BM tarafından işgal edilmiş toprak olarak kabul edilmediğini, bunu kabul ettirmek için diasporadaki Doğu Türkistanlıların ciddi çalışmalar yapması gerektiğini vurgulamıştır.⁴

Doğu Türkistan meselesi Çin'in yükselişiyle beraber dünya gündemine gelmeye başlamıştır. Bu olaylardan sonra, herkes Doğu Türkistan meselesinin bundan sonraki durumu konusunda fikir yürütmektedirler. Bazı uzmanlar Olimpiyat sonrası Çin'in daha çok dışa açılıp, insan hakları demokrasi ve azınlıklar meselesinde olumlu adımlar atacağını ileri sürmektedir. Yine bazı uzmanlar Çin'in kısa vadede bu konularda olumlu adım atacağına ihtimal vermemektedir. Kanaatimizce, Çin en hassas meselelerinden biri olan Doğu Türkistan meselesinde kısa vadede olumlu adım atmayacaktır. Uluslararası terörizmi bahane ederek, mazlum Uygur Türklerini bastırmaya devam edecektir. Çünkü yükselen Çin'in enerjiye ihtiyacı vardır. Bu enerji de Doğu Türkistan'dan sağlanmaktadır. Ayrıca Doğu Türkistan Çin için Batı'ya sıçrama tahtası, Orta Asya ve Hazar Petrolüne ulaşmak için önemli bir geçittir. Eskiden beri Çin dünyadaki çözümlerden tedirgin olmaktadır. Çin'in baskı politikasıyla Doğu Türkistan'ı elinde tutma politikası kısa vadede geçerli olabilir, uzun vadede bu bir çözüm olamayacaktır. Artık Uygurlarla Çinliler tam anlamıyla ayrışmaya girmiştir.

Dr. Erkin Emet, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Üyesidir.

KÖKSAV E-Bülteni, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı (KÖKSAV) tarafından çıkarılmaktadır. KÖKSAV bağımsız ve bağlantısız, günlük siyasî konumu olmayan bir kurumdur; merkezine Türkiye ve Türk dünyasını alarak araştırmalarını ulusal ve uluslar arası sosyal, siyasî ve stratejik konulara yoğunlaştırır, araştırma ve incelemeler yapar. Dolayısıyla, bu yayında ifade edilen bütün görüşler, değerlendirmeler ve varılan sonuçlar yalnızca yazarlarına aittir.

© 2008, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı. Bütün hakları saklıdır.

⁴ www.rfa.org/uyghur/16/08/2008